

Barbara Axters

Katholiek Onderwijs Vlaanderen

Contact: barbara.axters@katholiekonderwijs.vlaanderen

De leraar Nederlands als *personal trainer* schrijfvaardigheid, ook in andere vakken

Schrijven wordt door veel mensen als lastig ervaren. Hoe vaker je schrijft, hoe gemakkelijker het gaat. Schrijven vraagt, naast een grote inspanning tijdens het schrijfproces zelf, veel oefening. Nu en dan een goede tip of wat feedback van een kritische vriend, is ook altijd meegenomen. Zeker schrijvers met weinig ervaring hebben baat bij wat hulp tijdens de opstart en bij uitleg over welke strategieën werken. Bovendien is een goed voorbeeld om te volgen ook altijd mooi meegenomen. Vaak is het lastigste aan schrijven eraan beginnen.

Als wij schrijven al als hard labeur ervaren, geldt dat uiteraard ook voor onze leerlingen. Daardoor zijn ze niet altijd gemotiveerd om schrijfopdrachten tot een goed einde te brengen. De schrijfproducten die we, als leraar Nederlands, binnen krijgen, zijn soms echt ondermaats. Veel leraren merken op dat leerlingen minder lang bezig zijn met de schrijftaak dan zij met het formuleren van feedback.

Uiteindelijk was de aanleiding voor het idee van een schrijftraining een oud-leerlinge die haar secundaire school liet weten dat ze te weinig schrijfkansen boden aan hun leerlingen. Haar schitterende examenresultaten in het hoger onderwijs stonden in schrillend contrast met de tekorten voor de papers die ze had geschreven. Ze had dus recht van spreken. Als pedagogisch begeleider ging ik in de eerste plaats op zoek naar hulp voor de leraren uit deze school. Tegelijkertijd had ik ook de leraren, met inbegrip van mezelf, voor ogen die al jaren worstelen met procesgerichte begeleiding van schrijfvaardigheid.

Tijdens mijn zoektocht kwam ik terecht bij de aanbevelingen van Jordi Casteleyn en Marit Trioen die je intussen kunt vinden in hun Praktijkgids *Wat werkt in schrijfonderwijs aan laaggeletterde anderstalige jongeren* (2020). Uit deze publicatie blijkt dat er binnen ons taalonderwijs nog vrij veel kansen liggen om schrijfonderwijs doeltreffender aan te pakken. Hun eerste aanbeveling – vaker schrijven, voor verschillende doelen, op papier en op de computer – zette mij ertoe aan om, samen met de leraren, na te denken over hoe we meer schrijfkansen kunnen creëren voor onze leerlingen. Hun andere aanbevelingen nam ik in een tweede ontwerpfase mee, wat resulteerde in de opzet van een schrijftraining.

Wat houdt de schrijftraining in? Nadat we de beginsituatie van de leerlingen via een klasprofiel in kaart brengen, stellen we een actieplan op. Idealiter gaan we voor een twaalfwekentaining, waarbij leerlingen twee keer per week twintig tot dertig minuten schrijven tijdens de Nederlandse les, en één keer per week tijdens een niet-taalles. Dat komt dus op zestig minuten per week meer schrijven dan ze gewoon zijn te doen, verdeeld over blokjes van twintig minuten.

We helpen onze leerlingen in de eerste plaats dus door meer oefenkansen te creëren binnen ons vak. Daartoe voorzien we korte, motiverende en haalbare opdrachten die traag en stapsgewijs verder evolueren in moeilijkheidsgraad. Verder trainen we de schrijfvaardigheid van de leerlingen ook door hen in niet-taalvakken meer te laten schrijven. We zien erop toe dat we de leerlingen vaker de tijd geven om een redenering te formuleren die ze daarna mondeling kunnen toelichten, klassikaal of in duo's. We gaan er hierbij van uit dat meer schrijven meer effect heeft op de schrijfprestaties van leerlingen dan verbeteringen en feedback op een beperkt aantal schrijfopdrachten.

We ontwierpen een aantal schrijffiches die de leraar Nederlands kan inzetten om collega's via niet-taalvakken aan te sporen om meer schrijfkansen te bieden aan de leerlingen. Op die manier kunnen leerlingen de schrijfstrategieën die ze in de lessen Nederlands aanleren, inzetten om hun studiesucces voor andere vakken te vergroten. Daarnaast kwamen schrijffiches tot stand die we wel tijdens de lessen Nederlands inzetten. Veel van die schrijffiches focussen op dagdagelijkse schrijfsituaties om leerlingen ook daarin te versterken. Verder bieden we fiches 'creatief schrijven' aan om leerlingen via creatieve schrijfopdrachten uit te dagen om gedachten in goede zinsconstructies en een gestructureerde tekstopbouw te formuleren. Als laatste volgden ook de fiches 'lezen om te schrijven', waarbij leerlingen eerst een tekst lezen waar we dan telkens een korte schrijfopdracht aan koppelen.

De fiches zijn niet per nummer gerangschikt, maar je kunt ze wel zelf ordenen. Sommige fiches stelden we op met ondersteuning van zinnen die de leerlingen aanvullen, andere dan weer zonder die steunzinnen. Dan kun je vooraf bepalen op welk niveau je leerling start en welke ondersteuning de leerling daarbij al dan niet nodig heeft. Op basis daarvan kun je de opdrachten gedifferentieerd inzetten volgens 'niveau van de opdracht', 'de mate van ondersteuning die de leerling bij de opdracht nodig heeft' of 'de mate van aantrekkelijkheid voor de leerling'. Voor leerlingen die op het moment van de schrijftraining weinig inspiratie hebben, haal je de fiches 'schrijven om te lezen' naar boven. We merken dat leerlingen naar deze fiches grijpen als ze wat onzeker zijn of een mindere dag hebben. De meeste leerlingen kunnen vrij goed van zichzelf inschatten waar ze staan op het vlak van schrijfvaardigheid.

Ook de derde aanbeveling namen we mee in het ontwerpen van de fiches door in te zetten op strategie-instructie en door in bepaalde opdrachten ook een procesgerichte aanpak te stimuleren. We hanteerden daar het principe van 'goed voorbeeld doet goed

volgen'. Sterkere leerlingen kregen in duo de opdracht om instructiefilmpjes te maken, waarin ze de stappen om tot het schrijfproduct te komen, expliciteerden. Ze spraken dus tegen hun computerscherm tijdens het schrijven en namen dit op via een schermopname. Met wat knip- en plakwerk probeerden we daarbij tot instructiefilmpjes te komen voor de andere leerlingen. Dat bleek voor die sterkere leerlingen een zeer zinvolle opdracht omdat we hierbij inzetten op metacognitie. Het resultaat was echter niet altijd even bruikbaar voor de andere leerlingen.

Op de vierde aanbeveling rond feedback hebben we minder gefocust, omdat we de leraren niet nog meer verbeterwerk wilden bezorgen. We vatten deze schrijftraining op als ondersteuning voor de grotere opdrachten die de leraren dan wel van feedback voorzien. In sommige fiches geven we de leerlingen de kans om elkaar feedback te geven. Op de uitnodiging die ze schrijven om te vieren wat ze over twintig jaar bereikt hebben, mogen andere leerlingen op een gele *post-it* schrijven waarom ze graag op het feestje aanwezig willen zijn. Op een roze *post-it* schrijven ze feedback op vorm en indeling. Sommige fiches veronderstellen duo-schrijven. Leerlingen die samen aan de slag gaan met een schrijfopdracht geven elkaar snelle feedback en overleggen ook over de formulering.

Op het einde van de training mogen de leerlingen drie opdrachten kiezen waarover ze feedback willen van de leraar. Daarbij kiezen ze een schrijfproduct waar ze trots op zijn, een schrijfopdracht die wat moeilijker lukte en een opdracht die ze graag uitvoerden. We laten hen deze drie opdrachten in een mapje bundelen, waarin ze bij elke opdracht in vijf zinnen formuleren waarom ze deze opdracht kiezen voor feedback van de leraar. Ze krijgen daarbij richtvragen als ondersteuning. Welke tip zou je een andere leerling geven voor hij aan de opdracht begint? Wat heb je geleerd door deze opdracht te doen? Hoe kan de leraar de opdracht volgens jou nog duidelijker maken? Als volwassene zal ik wat ik hier leerde nog kunnen gebruiken als ik ...

De fiches zijn ter inspiratie beschikbaar voor leraren die in hun school schoolbreed wil inzetten op schrijfvaardigheid. Het pakket is geen afgewerkt product. De leraren vullen de fiches zelf verder aan met motiverende schrijfopdrachten of verfijnen de opdrachten volgens hun inzichten, passend in hun schoolcontext en voor hun doelpubliek. We streven naar een gigantische digitale fichebak met schrijfopdrachten door en voor alle scholen in Vlaanderen. Fijn als je hieraan wilt meewerken!

Referenties

Casteleyn, J. & M. Trioen (2020). *Wat werkt in schrijfonderwijs aan laaggeletterde anderstalige jongeren. Een praktijkgids voor lesgevers*. Antwerpen: Universiteit Antwerpen.